

КООРДИНУВАННЯ ДІЙ МІЖ БАТЬКАМИ, ДИТЯЧИМ САДКОМ І ШКОЛОЮ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Наталія ДЖЕДЖУЛА,
соціальний педагог
Балинцівської ЗОШ І—
ІІІ ст., Снятинський р-н,
Івано-Франківська обл.

Ключові слова: координація дій, робота з батьками, змістовна сторона гуманних взаємин, посередницька діяльність, посередник між учнем і соціумом, психолого-педагогічний консиліум.

Психологічна служба системи освіти України у 2011 році відзначила свій 20-річний ювілей. Для становлення професії «соціальний педагог» 20 років — лише перша сходинка на шляху до визнання та формування авторитету й позитивного іміджу спеціаліста.

Кадрове забезпечення спеціалістами психологічної служби, зокрема соціальними педагогами, залишається проблемною зоною як для дошкільних, так і для загальноосвітніх навчальних закладів. На посаду соціального педагога часто влаштовуються люди без спеціальної освіти. Проте поступово це питання вирішується. Навчальні заклади забезпечуються соціальними педагогами з фаховою освітою: на посади приходять молоді спеціалісти, котрі закінчили вищі навчальні заклади за спеціальністю «Соціальна педагогіка». На них покладається велика надія у розвитку цієї галузі: саме від них залежить майбутнє професії соціального педагога.

Сьогодні ще не всі вчителі, батьки, учні, місцева громада розуміють сутність і значущість посади соціального педагога. Тому перед працівниками психологічної служби, зокрема соціальними педагогами, стоїть важливе завдання: показати на практиці, продемонструвати гуманістичну місію соціального педагога в освітньому навчальному закладі; створити ефективну систему соціально-педагогічного супроводу навчально-виховного процесу; забезпечити рівний доступ дітей і підлітків, педагогічних працівників, батьків до якісної

психолого-педагогічної допомоги (діагностичної, консультативної, профілактичної, захисної тощо); увійти в довіру клієнтів, подбати про конфіденційність отриманої інформації.

АКТУАЛЬНО!

Мета української системи освіти — створити умови для розвитку та самореалізації кожної особистості як громадянина України, формувати покоління, здатне навчатися протягом життя, створювати цінності громадянського суспільства.

На сучасному етапі перед соціальним педагогом стоять завдання:

- упровадження інноваційних технологій, форм і методів діагностичної, інформаційно-просвітницької, превентивної та профілактичної роботи;
- вивчення, популяризація та впровадження передового педагогічного досвіду керівників психологічних служб, соціальних педагогів і практичних психологів;
- підвищення методичної та практичної професійної грамотності;
- створення позитивного іміджу психологічної служби.

У кожній державі, як і в житті кожної людини, є такі періоди, коли їй потрібна допомога іншої людини, групи людей, загалом суспільства. І в цій ситуації особливу роль відіграє соціальний педагог. У координації дій між соціальним педа-

гогом і батьками для соціального педагога кредом є слова Макаренка: «Треба підходити до людини з оптимістичною гіпотезою, нехай навіть із деяким ризиком помилитися — людина від цього розквітає».

Батьки в особі соціального педагога мають вбачати компетентного консультанта, спроможного порадою чи методичною допомогою посприяти налагодженню їх взаємин із сином або донькою; спланувати і скоригувати соціально-педагогічну роботу з конкретною дитиною. Соціальний педагог також покликаний виступати посередником, з'єднувальною ланкою у стосунках батьків зі школою, учителями, задля налагодження та вдосконалення соціально-педагогічної роботи з дитиною.

У **роботі з батьками** соціальний педагог працює за такими напрямками:

- просвітницький;
- діагностичний;
- консультативна діяльність.

Сутність **просвітницької роботи** соціального педагога з батьками полягає в наданні їм якісної, актуальної і достовірної інформації про методи, способи виховного впливу на дітей; про вікові особливості дітей; про важливість і необхідність побудови такого простору всередині сім'ї, при якому дитина могла б у повному обсязі реалізувати свій особистісний потенціал, а також про необхідність побудови єдиної системи виховання у сім'ї та школі (інакше можуть виникнути серйозні проблеми у процесі соціалізації, навчання тощо).

Одним із найдієвіших способів організації взаємодії педагога з батьками є розробка спеціалізованих тематичних програм, спрямованих на запобігання труднощів у взаєминах із дітьми.

Для формування педагогічної культури батьків соціальний педагог проводить профілактичні бесіди: взаємини різних поколінь у сім'ї, методи педагогічного впливу на дітей, формування позитивних стосунків між дітьми й дорослими; соціально-психологічні проблеми виховання «важких» підлітків, проблеми негативного впливу бездоглядності й безпритульності на психіку дитини; організація режиму праці, навчання, відпочинку й дозвілля дітей у сім'ї.

Для озброєння батьків необхідними знаннями соціальний педагог використовує різні **форми просвітницької роботи**:

- лекції;
- конференції;
- тренінги;
- рольові ігри тощо.

Обов'язкові етапи діагностики:

- запит;
- збір інформації;
- аналіз отриманої інформації;
- постановка соціально-педагогічного діагнозу.

Основні методи роботи соціальних педагогів:

- спостереження;
- інтерв'ю, опитування;
- анкетування;
- тестування;
- контент-аналіз;
- метод соціальних біографій.

ВАЖЛИВО!

При проведенні будь-якого виду роботи соціальний педагог має пам'ятати про педагогічний такт: неприпустиме грубе, недбале, поблажливе, занадто офіційне спілкування. Не варто також дорікати чи лякати дитину.

При вивченні **сім'ї школяра** соціальному педагогові необхідно орієнтуватися на:

1. Загальні дані про батьків, інших членів сім'ї; житлові умови, підсобне господарство; матеріальна забезпеченість; інтерес до справ школи.
2. Загальна інформація про дітей; вік, інтереси, рівень вихованості.
3. Виховні можливості сім'ї, рівень педагогічної культури батьків; мікроклімат у сім'ї, сімейні традиції; ситуація сімейного виховання (сприятлива, ускладнена, несприятлива).

Важливо пам'ятати, що діагностика не мала б значення, якби вона не була частиною ширшої дослідницько-регулювальної роботи соціального педагога. Отже, бачимо логічний взаємозв'язок основних напрямів роботи соціального педагога: освіта — діагностика — соціальне перетворення.

Часто у розв'язанні складної проблеми педагогу допомагають батьки учнів, і цим не слід нехтувати.

Консультації з батьками корисні як для них самих, так і для педагога. Батьки таким чином більше дізнаються про шкільні справи і поведінку дитини, педагог жє глибше розуміє проблеми кожного учня.

Обмінявшись інформацією, обидві сторони, можливо, дійдуть взаємної згоди щодо конкретних форм батьківської допомоги.

У спілкуванні з батьками педагог має виявляти максимум тактовності. Неприпустимо соромити їх, натякати на невиконання ними свого обов'язку щодо сина або дочки.

Підхід учителя має бути таким: «Перед нами — спільна проблема. Як же вчинити?». Тактовність особливо важлива з тими батьками, які впевнені, що їхні діти не здатні на погані вчинки. Не знайшовши до них правильного підходу, педагог спровокує обурення і відмову від подальшої співпраці.

А. Макаренко говорив: «Діти — це наша старість. Правильне виховання — наша щаслива старість, погане виховання — майбутнє горе, наші сльози, наша провина перед іншими людьми, перед усією країною».

Проблема в координації дій між соціальним педагогом і батьками полягає в тому, що останні не визнають проблем у вихованні дітей, не звертаються по допомогу до соціального педагога, не хочуть змінювати свій стиль виховання, не вірять у позитивні зміни в поведінці дітей. Батьки нерідко перекладають проблему взаємодії з працівниками психологічної служби на школяра або вчителя, посиляючись на зайнятість, не розуміючи, що це дуже важливий етап у житті їхньої дитини, і, можливо, саме їхнє дитя з цим самотійно не впорається. Дуже часто за спиною дітей-збіяк стоять розгнівані батьки. Якись причини впливають на емоційний стан батьків, і вони самі потребують співчуття, щирої розмови або дружньої підтримки.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Принципи успішного консультування — це довірчі стосунки, повага, зацікавленість і компетентність.

У перспективі перед соціальним педагогом стоїть нелегке завдання: увійти в довіру до батьків, закликати їх до співпраці, знаходити індивідуальний підхід до кожного клієнта, віднайти ту родзинку в соціально-педагогічній діяльності, яка в подальшому приносить користь іншим, а соціальному педагогу — радість і задоволення від роботи.

Батьки можуть дати хороший приклад своїй дитині, її однокласникам та іншим учням, якщо будуть помічати й підтримувати успіхи дитини в самоконтролі, навіть якщо ці успіхи незначні. При налагодженні співпраці соціального педагога з батьками в нашому житті буде менше дитячих сліз, лунатиме радісний, дзвінкий сміх, зникне

напруження в спілкуванні батьків із дітьми, з однолітками, з'явиться можливість особистісного зростання й життєствердження в соціумі.

Важливу роль у становленні особистості відіграє період дошкільця. Саме цей період є чутливим для формування первинного світогляду дитини, самосвідомості, розвитку соціальних властивостей тощо.

АКТУАЛЬНО!

Сьогодні виникає потреба у конкретизації напрямів діяльності соціального педагога в ДНЗ, розробці змісту та форм його роботи, яка суттєво відрізняється від роботи соціального педагога в загальноосвітній школі, узагальненні існуючого передового педагогічного досвіду.

Як правило, чинний стан діяльності свідчить, що ставки соціального педагога є лише у великих містах. І тому певна частина функціональних обов'язків соціального педагога додатково покладається на вихователя та інших педагогічних працівників.

Соціальний педагог у дошкільньому навчальному закладі — новий тип педагога. Перспектива його діяльності досить вагома. Він допомагає вихованцю зрозуміти навколишній світ, піклується про формування моральних, загальнолюдських цінностей, аналізує процес формування особистості як соціальний процес, процес розвитку її нахилів та здібностей.

Діяльність соціального педагога дошкільнього навчального закладу може здійснюватися за такими напрямками:

- педагогізація соціально-культурного середовища;
- здійснення соціально-педагогічного патронату дітей, які не відвідують дошкільній навчальний заклад;
- забезпечення педагогічного всеобучу батьків та інших членів родини (дідухів та бабусь), опікунів, прийомних батьків, усіх, хто причетний до виховання дітей;
- допомога родині у вихованні дітей відповідно до запитів батьків та особливостей виховання в конкретній родині;
- організація змістовного дозвілля дошкільнят у ДНЗ;
- робота з попередження насильства в сім'ї над дітьми та робота з дітьми, які зазнали насильства;

- робота з дітьми з особливими потребами та їхніми батьками, створення сприятливого навчально-розвивального інклюзивного середовища;

- супровід процесу адаптації дитини та батьків до дошкільного навчального закладу;

- визначення психологічної готовності дітей до навчання в школі;

- посередницька роль у взаєминах дитини, родини з освітніми, соціокультурними закладами.

Потребують подальшої розробки питання взаємодії соціального педагога ДНЗ з сім'єю та іншими інституціями з проблем дитинства, змісту і форм роботи, створення навчально-методичних посібників для соціальних педагогів, які працюють у дошкільному навчальному закладі, розробки програм щодо організації роботи з дітьми, які виховуються в домашніх умовах тощо.

Координація дій між соціальним педагогом і школою здійснюється відповідно до вимог, які ставить перед собою школа, та завдань, що стоять перед соціальним педагогом. С. Харісон говорив: «Ми так захопилися навчанням наших дітей, що забули про те, що сама суть освіти дитини — створення її щасливого життя. Адже щасливе життя — це саме те, чого щиро бажаємо і своїм дітям, і собі».

Соціальний педагог як захисник інтересів дітей покликаний формувати змістовну сторону гуманних взаємин, яка полягає у визнанні інтересів та потреб іншої людини, у наданні своєчасної та безкорисливої допомоги, милосерді, доброти, любові до ближнього.

Відповідно до потреб сучасності перед соціальними педагогами ставляться такі **професійні завдання**:

- формування гуманних стосунків між вихованцями, учнями та педагогами;

- охорона і захист прав та інтересів дітей;

- вивчення особливостей особистості учня, соціальної ситуації його розвитку та умов життєдіяльності;

- виявлення інтересів та потреб, проблем і труднощів дітей та підлітків;

- створення атмосфери психологічного комфорту для учнів у навчальній та позанавчальній діяльності;

- організація та координація різних видів позанавчальної діяльності дітей та підлітків;

- робота з обдарованими дітьми та дітьми з творчими здібностями;

- попередження конфліктів в учнівських колективах;

- допомога старшокласникам у професійному самовизначенні;

- орієнтація учня на здоровий спосіб життя;

- профілактика правопорушень серед неповнолітніх, робота з учнями «групи ризику»;

- посередницька діяльність між вихованцями та адміністрацією, педагогами, батьками, різними соціальними інститутами;

- взаємодія з педагогами, психологом, батьками або опікунами для надання допомоги учням;

- попередження суїцидальних спроб неповнолітніх;

- турбота про дітей, які за певних причин виключені зі школи;

- надання допомоги та підтримки батькам при переведенні дитини в інший навчальний заклад;

- захист прав дітей, представників національних меншин;

- виявлення дітей, незаконно зайнятих на роботі в навчальний час, і вирішення питання їхньої освіти;

- сприяння дітям і батькам в отриманні гарантованих пільг;

- організація різноманітних благодійних акцій.

Соціальний педагог покликаний надавати кваліфіковану допомогу всім учасникам навчально-виховного процесу:

- у взаємодії з учителями школи соціальний педагог покликаний надавати їм компетентну допомогу щодо розробки індивідуальної методики роботи з учнем для його ефективного навчання і виховання; розробки методики реалізації взаємин з окремими батьками; сприяти конструктивному розв'язанню конфліктів між учителем та учнем; учителем, учнем і його батьками; учителем і класом;

- учням соціальний педагог покликаний допомагати порадами, консультаціями щодо самовдосконалення учня; формування вмінь і навичок подолання (чи попередження в майбутньому) конфліктних ситуацій (взаємин) у класі, з учителем, із батьками.

Соціальний педагог виступає **посередником** між учнем і соціумом. Можна виділити декілька напрямів здійснення посередництва:

- між учнем і різноманітними закладами;

- між учнем та вчителями і вихователями;

- між дитиною та батьками;

- між учнем та іншими спеціалістами, які залучаються до вирішення виховних і навчальних проблем учня (тренери, керівники гуртків тощо);

- між учнем та різними групами ровесників, молодіжними групами тощо.

Ефективне здійснення соціальним педагогом посередницької функції можливе за умови:

- розуміння соціальним педагогом проблем учня, його здатності перейматися змістом проблеми дитини;
- адекватного представлення (презентації) і вираження (репрезентації) проблем учня;
- наявності знань про існування соціальних ресурсів різних закладів та установ, що займаються проблемами дітей та молоді;
- наявності знань про інструментальні можливості суміжних професій, представники яких залучаються до вирішення проблем учня;
- уміння забезпечувати порозуміння різних спеціалістів та їх ефективної співпраці;
- довіри до соціального педагога учня і тих людей, з якими у нього виникли проблеми (що досягається завдяки професіоналізму і бездоганній роботі соціального педагога).

Основним змістом діяльності соціального педагога закладу освіти є забезпечення процесу соціалізації учнів у навчально-виховній діяльності; захист їхнього психічного, фізичного, соціального і духовного здоров'я; сприяння педагогічно доцільному і безконфліктному входженню молодшої людини у світ дорослих; підготовка до самостійного життя в суспільстві; попередження та педагогічна корекція вад і відхилень у соціальному розвитку особистості.

Практичний психолог і соціальний педагог мають працювати в загальноосвітній школі як єдина команда, доповнюючи й підтримуючи одне одного.

У загальноосвітньому закладі соціальний педагог зустрічається з низкою проблем, які заважають ефективності його праці:

- відсутність робочого кабінету або наявність спільного з психологом чи педагогом-організатором робочого кабінету. Ця проблема унеможливає проведення індивідуальних консультацій;
- відсутність навчального кабінету, методичного обладнання, комп'ютера;
- нерозуміння вчителями, адміністрацією навчального закладу ролі соціального педагога в школі. Часто соціальний педагог виконує функцію «старшого, куди пошлють». Учителі просять соціальних педагогів їх замінити, ставлячи умову проведення уроків за розкладом. Коли соціальний педагог має намір провести розвивальне заняття замість уроків за розкладом (за відсутності вчителя), вчителі говорять, що він не має на це права. А яке право має соціальний педагог із фаховою освітою проводити математику чи інші уроки?
- Не розроблена система, розклад проведення занять з учнями. Протягом дня діти мають свої

уроки, далі задіяні у гуртках. Виникає запитання: коли повинен працювати соціальний педагог?

- Зневіра адміністрації школи щодо ефективності роботи соціального педагога. При виконанні професійних обов'язків у відповідь на роботу соціального педагога можна почути: «Він хоче змінити світ, але це йому не вдасться».

СЛІД ВІДЗНАЧИТИ...

В системі «вчителі — учні — батьки» найважче, як виявилось, працювати з учителями.

Ті з них, у кого найнижчий рейтинг в учнів, хто стає причиною багатьох конфліктних ситуацій, проявів агресії з боку учнів, зазвичай важко піддаються й адміністративному впливу та впливу колег. Ми вважаємо, що саме в цьому одна з головних причин незадовільної корекційної роботи з учнями в школі.

Робота з такими вчителями є ефективною лише за умови застосування методів педагогічної психотерапії, корекції їхньої негативної психічної енергії, негативних емоцій, які вони передають учням і які руйнували, насамперед, їхнє енергетичне поле. Учителям треба володіти навичками спілкування з учнями з негативними настановленнями на оточення; уміти працювати з такими рисами, як байдужість, холодність і зверхність у спілкуванні, агресивність, егоїзм, нещирість; домагатися переорієнтації проблемних учнів на доброту, простоту, щирість, справедливість, розум, доброзичливість.

Ця методика потребує теоретичного обґрунтування й практичного впровадження в педагогіці та психології.

Враховуючи неоднакові, а іноді й полярні погляди різних учителів щодо проблемних учнів (що також ускладнює вироблення профілактичної стратегії щодо такого учня), доцільно використовувати такий, на наш погляд, ефективний метод, як педагогічний (психолого-педагогічний) консиліум. Це метод координації педагогічних впливів на проблемних учнів.

На жаль, функціональна специфіка консиліуму ще недостатньо розроблена як на теоретичному, так і на практичному рівнях. На практиці вона подекуди створюється стихійно, і у школах різних регіонів України консиліуми відрізняються за своїми функціональними обов'язками.

В одних школах вони обмежуються лише діагностичними функціями, в інших — займаються повчаннями, нерідко лише покараннями учнів, деякі дублюють рішення педагогічних рад.

УВАГА!

Головна мета консиліуму — захист інтересів дитини, яка потрапила в несприятливі умови: сімейні, навчально-виховні, у складну конфліктну ситуацію.

Ця дитина може бути як жертвою, так і кривдником, часто останні вимагають не меншої уваги й допомоги. Досвід свідчить, що нерідко вчителі намагаються позбавитися кривдників, індивідуальну роботу замінюють «відсівом». Стійка неуспішність учня, порушення ним дисципліни дратує вчителя, а озлобленість дитини стає причиною ще більшої агресії, додає кількість конфліктів у сім'ях. Консиліуми необхідні в драматичних ситуаціях і значно полегшують їх розв'язання, сприяють створенню позитивного настановлення у вихованні дитини. Ми переконані, що психолого-педагогічний консиліум — перспективна форма в системі профілактики негативних проявів у поведінці учнів.

Отже, якщо професія соціального педагога вибрана за покликанням, є бажання працювати, створені відповідні умови для роботи, то перспектива діяльності досить велика. Найбільше щастя для соціального педагога — мир, злагода, любов у сім'ях, слухняні діти та чемні учні, виховані на засадах гуманізму, милосердя, доброти, любові до ближнього.

Соціальний педагог, який дійсно хоче допомогти дитині впоратися з бідом, насамперед має добре усвідомлювати відповідь на це питання. А підґрунтям для успішної роботи повинен бути не лише голий професіоналізм, а й велика любов, співчуття, терпіння. Без цього жодна порада з приводу того, як допомогти дитині, не буде дієвою.

Список літератури

1. Алексеева В. І. Гуманізуюча місія соціального педагога в освітньому закладі на сучасному етапі // Виховна робота в школі. — 2009. — № 5.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: Навч. посібн. — К.: Логос, 2003.
3. Болтівець С. Соціально-педагогічний патронаж: нова суспільна місія дитячого садка // Дошкільне виховання. — 1999. — № 4.
4. Булахова С. Дитячі проблеми... // Соціальний педагог. — 2012. — № 3.
5. Войцях Т. Перша сходінка довжиною у 20 років // Соціальний педагог. — 2012. — № 4.
6. Моїсеєнко К. Професійна діяльність соціального педагога: Метод. посібн. — К.: Шк. світ, 2009.
7. Пенішкевич Д. І., Тимчук Л. І. Соціальна педагогіка: Модульна технологія навчального курсу. — Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2010.

«СОЦІАЛЬНИЙ ПЕДАГОГ. БІБЛІОТЕКА»

Січень	С. Беляєва. Консультує шкільний психолог
Лютий	Ю. Бойко. Робота соціального педагога з різними типами сімей
Березень	Т. Войцях. Попередження дитячої жорстокості
Квітень	Г. Першко. Соціально-педагогічна робота в закладах освіти
Травень	Н. Сидоренко. Психічний розвиток. Комплекс занять для молодшого та середнього шкільного віку
Червень	О. Бернацька. Недирективний супровід дитини: спонтанна гра та візуальна творчість
Липень	Діти-аутисти
Серпень	Г. Мацюк. Інтегрований підхід в інтелектуально-мовленнєвій діяльності. Логопедична робота
Вересень	В. Бондаровська. Особливості підготовки і проведення соціально-психологічного тренінгу
Жовтень	Робота практичного психолога з психомоторного розвитку дітей дошкільників
Листопад	Н. Сидоренко. Психічна готовність дошкільників до навчання в школі
Грудень	В. Бондаровська. Допомога потерпілим в кризових життєвих ситуаціях

Індекс
49407

Ціна на 1 міс. — 26,23 грн, 6 міс. — 157,38 грн, 12 міс. — 314,76 грн

Переплата приймається в усіх відділеннях зв'язку за «Каталогом видань України» на 2013 рік. У переліку видань можливі зміни. Стежте за нашою інформацією.